

INSTRUKTÁŽ K PRŮBĚŽNÉ NÁSLECHOVÉ PRAXI S REFLEXÍ A METODICKÝ MATERIÁL PRO STUDENTY

1 Charakteristika praxe 1. ročník UPVOV

Průběžná následková praxe s reflexí

Pedagogická praxe je nezbytnou součástí profesní přípravy studentů učitelských oborů, proto jsou do studijního programu zařazeny různé formy praxe s různými cíli, obsahy a v různých časových dotacích.

V prvním ročníku je zařazena ***Průběžná následková praxe s reflexí***. Je to praxe průběžná, což znamená, že **student prezenční formy studia** v průběhu **letního semestru** daného akademického roku samostatně navštěvuje vybranou školu a plní úkoly podle metodických pokynů, které jsou popsány v následujícím metodickém návodu.

Student kombinované formy studia praxi plní v zimním i letním semestru AR.

Cíle, ke kterým dospěje student v předmětu ***Průběžná následková praxe s reflexí***, se vztahují jak k individuálnímu osobnostnímu a profesnímu vývoji, tak k aplikaci doposud získaných teoretických poznatků a můžeme je vymezit následujícím přehledem:

- získání vhledu do konkrétního školního klimatu, práce učitele a do fungování školy jako organizačního celku;
- prožití a zvnitřnění pedagogických situací;
- individuální angažovanost studenta na práci školy;
- výcvik adaptačních schopností na specifickou situaci školní výuky;
- vnímání, hodnocení a přijetí učitelských vzorů;
- zvládání sociálních a komunikativních situací;
- výcvik sebereflexe v budoucí profesi;
- zvýšení úrovně empatie;
- vytvoření představy o práci učitele, jeho pozici a roli při výchově a vzdělávání;

2 Metodické pokyny k průběhu praxe

V následujících metodických pokynech jsou podrobně rozpracovány jednotlivé kroky, úkoly a zadání, které bude student absolvovat podle vlastního časového plánu, svých možností a v libovolném pořadí.

Abyste dospěli k cílům, které jsou v úvodu stanoveny, byl zpracován seznam úkolů, **požadavků a zadání**, které budete během praxe postupně plnit:

Praxi vykonává student prezenční formy studia samostatně v průběhu letního semestru AR podle pokynů uveřejněných na:

- webových stránkách **STŘEDISKA PEDAGOGICKÝCH A ODBORNÝCH PRAXÍ PDF UP OLOMOUC** (<https://www.pdf.upol.cz/student/praxe/>);
- nebo v **IS STAG** (modul **Praxe**).

2.1 Základní pokyny pro studenty

První krok – vytiskněte si formuláře

- *přihlášku na praxi,*
- *průvodní dopis pro ředitele pro prezenční studium*
- *průvodní dopis pro ředitele pro kombinované studium*
- *dohodu o provedení práce pro učitele (dvakrát),*
- *osobní dotazník pro učitele,*
- *výkaz praxe,*
- *žádost pro SPOP* (jen kombinované studium).

Studenti kombinované formy studia NEVYPLŇUJÍ dokumenty: DDP a osobní dotazník pro učitele.

Další krok – jednání se školou

Vyberte si dle svých možností střední odbornou školu, vzdělávací instituci, případně firemní akademii, a to nikoliv v Olomouci. Je to z důvodu zahlcení olomouckých škol dalšími typy praxí. Výhodná je pro Vás instituce v místě bydliště.

Osobně oslovte ředitele školy (školy si nepřejí kontakt e-mailem nebo telefonem) a požádejte o možnost vykonat praxi na jeho škole.

Použijte přitom *průvodní dopis pro ředitele školy* a v případě souhlasu ředitele si nechejte potvrdit *přihlášku na praxi*.

Přihlášku odevzdejte v písemné podobě **nejpozději 14 dnů před nástupem na praxi Ing. Janošíkovi na Středisku pedagogických a odborných praxí**. Poříd'te si také elektronickou kopii přihlášky (naskenovaná kopie či fotografie přihlášky), kterou budete po podepsání ředitelem školy potřebovat pro pozdější vložení do modulu Praxe v rámci IS STAG (viz dále).

Dále postupujte podle metodického materiálu *Průběžná následchová praxe s reflexí*. Ze šesti požadovaných úkolů portfolia jste povinni splnit pět.

Rozsah praxe je stanoven na **8 hodin praxe/týden po dobu 14 týdnů (celkem tedy 112 hodin)**. Počet dnů praxe za týden není přesně určen, záleží na možnostech školy i studenta a na vzájemné domluvě. Není možné vynechat **úkol sebereflexe** a **úkol hospitace** v hodinách.

3 Průběh praxe

Vedení školy přidělí studentovi po nástupu na praxi tzv. cvičného učitele, který mu bude při praxi nápomocen. Studenti prezenční formy studia předají tomuto učiteli *dohodu o provedení práce* a požádají o vyplnění *osobního dotazníku*.

Vyplněné dokumenty: *dohodu* a *osobní dotazník* odevzdá student v papírové podobě dr. Pitnerové (vedoucí SPOP). Je také možné, že škola pošle *dohodu* i *dotazník* sama.

3.1 Povinností studenta na edukační praxi

- chovat se zdvořile a dobře reprezentovat fakultu;
- plnit úkoly pro své portfolio podle metodického materiálu (především absolvovat určený počet hospitací v různých odborných praktických předmětech u různých učitelů praktického vyučování a odborného výcviku a z nich pořizovat záznamy, které budou součástí portfolio).

3.2 PORTFOLIO

Úkoly zpracované podle metodického návodu včetně hospitací vypracujete formou *portfolio*, které obsahuje:

- titulní list s nápisem *Průběžná naslechová praxe s reflexí*, příjmení, ročník, obor;
- *hospitační záznamy* (zpravidla každý na 1 stranu);
- *portfolio* a *výkaz pedagogické praxe* student nahraje do modulu **Praxe** v systému **IS STAG** (typ souboru: *Výstup z praxe*); UPRAVTE DLE STAGU pro UPVOV(jiné pro KPEDP)
- součástí portfolio je i *sebereflexe* studenta z praxe v rozsahu **min. 3 stran**, sebereflexe má podobu **reflektivního deníku z praxe**
- *elektronickou kopii přihlášky* student nahraje ihned po skončení praxe do modulu **Praxe** v systému **IS STAG** (typ souboru: *Přihláška na praxi*);
- student po vložení požadovaných souborů do modulu **Praxe** v rámci **IS STAG** vyplní dotazník (sekce: *Hodnocení studenta*)

Termín odevzdání – zápočtový týden příslušného semestru, v němž student koná praxi.

Studenti kombinovaného studia působící jako učitelé déle než 3 roky mohou podat na Středisko praxí žádost pro SPOP o uznání praxe.

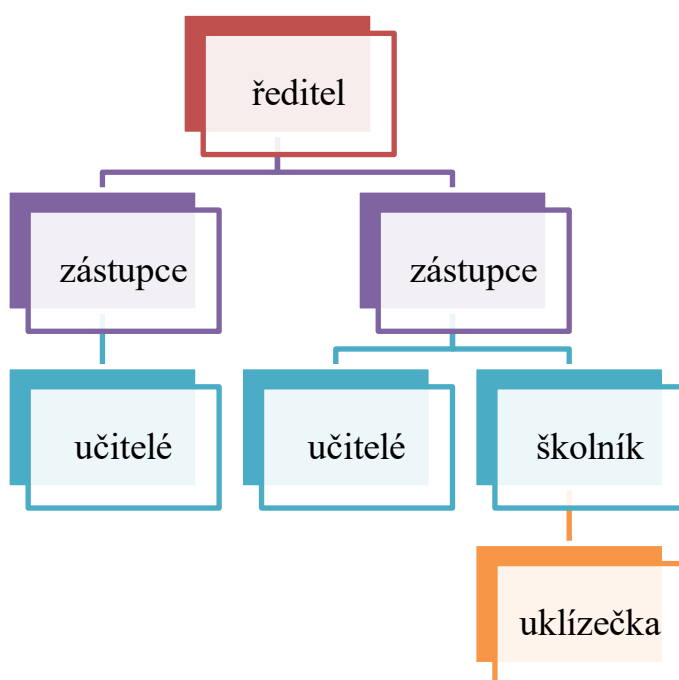
OBSAH PORTFOLIA

3.2.1 Organizačně-funkční struktura školy

Vstup:

Organizaci školy chápeme jako uspořádanou jednotku společně pracujících lidí, kteří plní určité úkoly, za které jsou odpovědní. Ve školství je základní formální struktura dána těmito pozicemi: ředitel, zástupce, třídní učitel, učitelé, výchovný poradce, vychovatelé, další pracovníci. Při řízení v základním školství se uplatňuje zásada jednoho vedoucího, který má ze zákona vyplývající rozhodovací pravomoc a zodpovědnost. Je to tzv. lineární organizační struktura, ve které se mohou objevovat nejrůznější varianty, vyplývající z velikosti a typu školy. Organizační schéma, graficky zobrazující strukturu školy, je součástí její dokumentace.

Příklad organizačního schématu (organogramu) lineárního:

Zadání:

Popište organizaci školy, ve které působíte:

- počet zaměstnanců celkem,
- počet pedagogických pracovníků,
- počet nepedagogických pracovníků,
- počet třídních učitelů,
- schematicky znázorněte strukturu řízení,
- integrovanost školy (mimoškolní aktivity v rámci školy),
- spolupráce s institucemi zajišťujícími mimoškolní práci se studenty (Sokol apod.).

Technika zjišťování:

- studium dokumentů,
- rozhovor.

3.2.2 Právní normy a pedagogické dokumenty

Základními právními normami, závaznými pro práci učitelů, jsou: **Školský zákon** a **Zákon o pedagogických pracovnících** (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a Zákon o pedagogických pracovnících č. 563/2004Sb.). Existují ještě další upřesňující zákony a závazné normy. Pro orientaci ve školské legislativě je nejsnadnější najít si na internetu tzv. **Úplné znění školského zákona** (Úplné znění zákona č. 561/2004 bylo vyhlášeno 2. září 2008 a zohledňuje všechny změny zákona, které nabyly účinnosti do tohoto data).

Pro práci učitele (i budoucího) je důležitá znalost tzv. **pedagogických dokumentů**. Těmi se rozumí zásadní obsahové dokumenty **teoretické** povahy (školní vzdělávací program, učebnice, metodické příručky) a také dokumenty administrativní a **praktické** povahy (vnitřní řád školy, třídní knihy, třídní výkazy, katalogový list atd.).

Zadání:

- vyhledejte na internetu (<https://www.msmt.cz/>) dva hlavní zákony (případně **Úplné znění školského zákona**) a prostudujte je;
- vyžádejte si a prostudujte výše uvedené pedagogické dokumenty (teoretické i praktické);
- zjistěte specifika vnitřního řádu školy;
- zjistěte, kde jsou ve škole uloženy právní normy a jak jsou pedagogům dostupné;

Informační zdroje:

- uvedené zákonné normy (zákony) a pedagogické dokumenty.

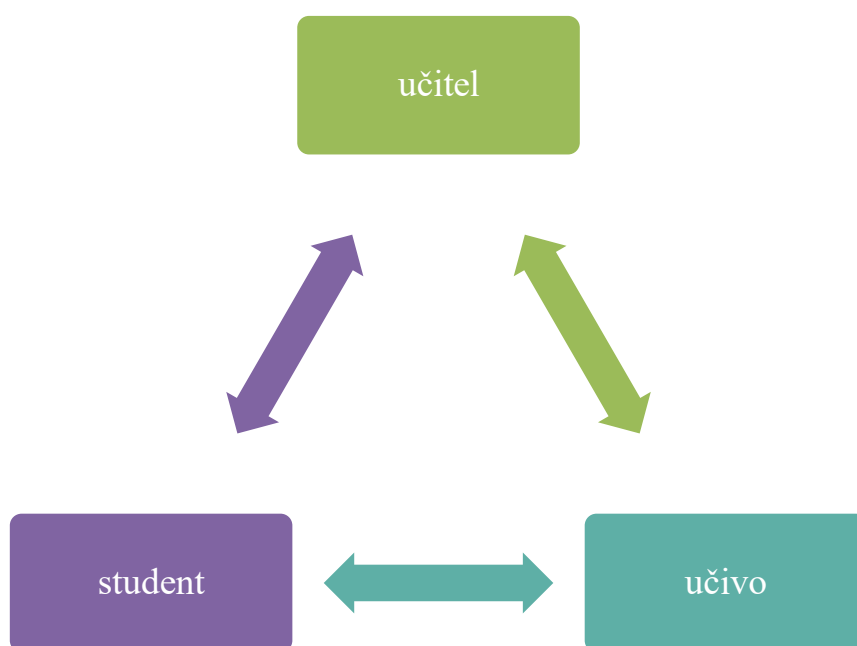
3.2.3 Edukační proces

Edukační situace

Vstup:

Edukační proces, zkráceně **edukace**, je činnost, při níž se žáci učí a učitel jim učení zprostředkovává tak, aby bylo účinné – vyučuje je. Jedná se o řízený, záměrný (intencionální) proces. Tradiční dvouslovný pojem „výchova a vzdělávání“ je v poslední době nahrazován mezinárodně používaným termínem edukace, který významově zahrnuje obě složky. Výchova a vzdělávání spolu úzce souvisí, prolínají se, jsou ve školním prostředí neoddělitelné.

Edukační proces lze vyjádřit velmi zjednodušeně schematicky jako vztah mezi třemi činiteli: učitel, student, učivo, tzv. **didaktickým trojúhelníkem**.

Zadání:

- proveďte naslechové hospitace v různých odborných praktických předmětech ve škole, na které provádíte praxi.
- v navštívených hodinách pracujte metodou pozorování a zaměřte se přitom na čtyři

základní faktory: na učitele, studenty (jako celek), studenty (jako jednotlivce) a na podmínky edukačního procesu (viz odstavec informační zdroje) vyžádejte si tematické plány a učební osnovy vyučovaných předmětů, které korespondují s Vaším oborem.

Informační zdroje:

- nemáte ještě zkušenosti v oblasti didaktiky oboru, ale znáte již obecné zákonitosti, které se vztahují k činnosti učitele, k činnosti student a k podmínkám edukačního procesu;
- pro usnadnění vaší práce vám nabízíme výčet základních jevů, na které se během hospitace zaměříte:

učitel:

- **vztah ke studentům:** povzbuzuje, chválí, je vlídný, laskavý, spravedlivý, pomáhající, uznalý, respektuje osobnosti, je pozitivní, optimistický, se smyslem pro humor – nebo naopak;
- **vztah k chybným výkonům:** přeceňuje chybu, kritizuje, ironizuje, podceňuje studenty – nebo naopak;
- **vztah k vyučovacím postupům:** jaké vyučovací metody učitel nejčastěji používá, zaznamenali jste aktivizující metody, jak jsou zapojeni žáci, mají prostor na dotazy?
- na jaké úrovni je učitelova verbální a neverbální komunikace?
- poznali jste, jaký typ autority má učitel u studentů?
- jaké typy zkoušení a jaký přístup učitele ke studentům při zkoušení jste zaznamenali?
- jak se daří učiteli naplnit cíl hodiny, je organizace hodiny efektivní?
- zhodnotil učitel na konci hodiny míru a kvalitu dosažení cílů?
- pokuste se stanovit, jaký styl řízení v učitelově činnosti převládá (demokratický, liberální, autoritativní).

žáci (jako celek):

- **vztah k učiteli:** spolupracují, ptají se, respektují podmínky a postup výuky, dodržují kázeň, jsou pozorní, jsou radostní – nebo naopak,
- **vzhledem k výuce:** jsou aktivní, unavení, při učebních činnostech spolupracují, umí se soustředit, jsou ukáznění, jaký je jejich podíl na výuce?

žáci (jako jednotlivci):

- zaznamenali jste nápadné projevy studentů, které vypovídají o jejich osobnosti či temperamentu?
- **možné pozitivní projevy:** originalita řešení úkolů, výborné výsledky, přesné vyjadřování, samostatnost, aktivita, dominantní osobnost s pozitivním vlivem na ostatní, ochotný, spolupracující;
- **možné negativní projevy:** nápadná nepozornost, nesoustředěnost, nekázeň, neochota, negativní vliv na ostatní.

podmínky edukačního procesu:

- počet studentů ve třídě, jejich složení dívky – chlapci;
- ergonomické faktory (velikost pracoviště, osvětlení, hlučnost apod.);
- zařazení vyučovací hodiny v denním a týdenním rozvrhu hodin;
- vybavenost vyučovací hodiny didaktickou technikou (byla funkčně a efektivně využita?);
- jaké názorné pomůcky jste při vyučovací hodině viděli (bylo jejich využití efektivní?).

Technika zjišťování:

- pozorování,
- rozhovor.

Produkt:

- pro každou hospitaci jednotlivý záznamový arch

Forma produktu:

hospitační záznam, obsahující:

- datum, vstupní údaj o vyučovacím předmětu, tématu hodiny, cílech hodiny, ročníku, počtu studentů, vyučujícím (muž – žena, jméno záměrně neuvádějte),
- další obsah se může řídit výše uvedenou osnovou.

Edukační činnosti učitele

Vstup:

Učitel **organizuje** a **řídí** edukační proces. K této činnosti je vybaven **profesními kompetencemi**. Učitelská profese však zahrnuje i činnosti, které s edukačním procesem souvisí, ale nejsou jeho přímou součástí. Jedná se zejména o funkci třídního učitele, výchovného poradce, metodika, správce kabinetu. Učitelé také konají dozor nad studenty o přestávkách. V některých školách se učitelé podílí na zájmových aktivitách studentů v době mimo vyučování. Učitelé průběžně spolupracují s rodiči.

Činnosti učitelů a časové rozvržení kategorií činností postihují tzv. **profesiografické metody**. Teprve v posledních letech se v rámci **pedeutologie** (teorie učitelské profese) provádí výzkumy, zaměřené na náplň učitelovy práce.

Zadání:

Zjistěte:

- jaké jsou úkoly třídního učitele (i administrativní);
- jaké jsou úkoly výchovného poradce;
- co obnáší práce pedagogického asistenta a metodika prevence;
- jaké povinnosti vyplývají pro učitele při dozoru nad studenty o přestávkách;

Informační zdroje:

- rozhovory se zástupcem ředitele a s učiteli;
- záměrné pozorování „života“ ve škole;
- osobní účast: při dozoru, při učitelově přípravě na výuku v kabinetu, při setkání s rodiči;
- při administrativních úkolech třídního učitele.

Technika zjišťování:

- rozhovor;
- pozorování.

Produkt:

- písemný záznam zjištěných skutečností podle bodů zadání.

3.2.4 Sebereflexe

Vstup:

Reflexe (latinsky odraz) znamená racionální duševní návrat k dějům, jevům, událostem a souvislostem, je to zpětné promítání minulých dějů, rozebírání událostí, hledání pravděpodobných příčin, analýza a hodnocení důsledků. Znamená však také cestu k nalézání lepších řešení.

Sebereflexe je reflexe vztažená k vlastní osobě a vlastní zkušenosti, je to určité zhodnocení sebe sama v určitých situacích. Člověk si klade otázky, které mu pomohou zrekapitulovat situaci, v které se nacházel, zhodnotit ji, kriticky posoudit a najít uspokojivá východiska (strategie) do budoucnosti. Je to tiché zamyšlení nad proběhlými jevy a nad svou rolí v nich. Děje se tak prostřednictvím zahloubání se, přemýšlení, rozjímání, hledání příčin a souvislostí, srovnáváním výsledku se zamýšlenými cíli a záměry. Je to cesta ke zvýšení kvality vlastní osobnosti.

Pedagogická sebereflexe je zúžení a zaměření běžné sebereflexe na profesi učitele, při ní si učitel klade otázky typu: jaký jsem učitel, proč jsem něco dělal tak a ne jinak, mohl jsem volit jiná slova nebo metodu, byl jsem objektivní a spravedlivý, co bych mohl udělat lépe, čím bych více prospěl a pomohl studentovi? Pozor! Kdo není schopen reflexe vlastní činnosti, nebude se zlepšovat.

Reflexe a sebereflexe jsou individuální duševní činnosti, ale komunikací s jinými lidmi (kolegy, cvičným učitelem) se rozšiřují, obohacují a vedou k omezování počáteční profesionální nejistoty a k rozšíření spektra schopností a dovedností. Proto neváhejte výsledky reflexe a sebereflexe sdělovat. Při praxi k tomu budete mít dostatek příležitosti. Držte se přitom hesla „Vím-li něco jistě (příliš jistě), měl bych dříve nebo později hledat lidi, kteří mi pomohou vidět to ještě jinak.“

Zadání:

- pokuste se o reflexi absolvované praxe z hlediska jejího přínosu pro vaši pedagogickou přípravu a její kvality;
- pokuste se také o sebereflexi, tj. o zamyšlení, jaké pocity se vás odehrávaly, co jste při praxi prožívali, jak jste se cítili, co vás překvapilo a proč.

K tomu vám nabízíme soubor otázek, a to ve dvou oblastech:

- neobvyklá, překvapivá situace;
- reflexe přínosů a zisků.

Náměty a otázky k prvnímu zadání:

- Setkali jste se během individuální praxe s něčím nečekaným, co vás zaujalo, překvapilo?
- Specifikujte krátce tuto situaci. Popište své pocity.
- Jaká byla vaše role v této situaci? Poučili jste se?

Náměty a otázky k druhému zadání:

- Jaké pocity vás naplňují po ukončení praxe? Naplnila vaše očekávání?
- Měl váš pobyt na škole i emotivní rozměr? Které úkoly jste nesplnili a proč?
- Co se vám nejlépe podařilo?
- Splnila vaše praxe cíle, které jsme stanovili na počátku? Získali jste představu o vlastní realizaci v roli učitele? Zaujal vás některý učitel tak, že se vám stal modelem? Změnili jste názor na učitelské povolání?
- Máte dojem, že se škola mění k lepšímu? Jste spokojeni se svou volbou povolání?

Forma produktu:

- volná, sdílená informace o osobních prožitcích a pocitech, esej.